

Lieksan kaupungin lausunto kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Kaupunginhallitus 25.08.2025 § 241
533/00.04.04/2025

Valmistelija

Talouspäällikkö

Valtiovarainministeriö pyytää Lieksan kaupungilta lausuntoa kertaluonteisesti toteutettavasta 75 miljoonan euron säästöstä, joka hallituksen kehysriihessä linjattiin poikkeuksellisesti valtionosuusuudistuksen alla toteutettavaksi vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta. Tavoitteena on, että vähennys ei valtionosuusuudistuksen alla entisestään kasvata kuntien suhteellisia eroja valtionosuuksien saajina (tasasuuruksena euroa/asukas toteutettavana se vähentäisi kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta kuntakohtaisesti 0,6-40 %). Esitys on valtionosuusuudistuksen alla kertaluonteinen ja koskee vuotta 2026. Pysyvä 75 miljoonan euron säästön toteutustapa ratkaistaan varsinaisen valtionosuusuudistuksen yhteydessä ja se voi poiketa kuntakohtaisesti nyt esitetystä. Nyt lausuttavaksi tuotu ratkaisumalli on julkaistu riihen tiedotteessa huhtikuussa ja myös esityksen luvut on riihen linjausten pohjalta julkaistu esityksen mukaisina kevään kuntatalousohjelmassa.

Tausta

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaista vähennyksistä ja lisäyksistä säädetään vuosittain muuttamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021, jäljempänä valtionosuuslaki). Muistiossa käsiteltävässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtionosuuslakiin määräaikainen 32 a §. Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Muistiossa käsiteltävä lakiehdotus tulee olemaan osa syksyllä annettavaa hallituksen esitystä laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä säädetään muista muutoksista kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen vuonna 2026.

Tavoitteet

Tavoitteena on, ettei vähennys kasvata kuntien välisiä suhteellisia eroja valtionosuuksissa eikä negatiivisia valtionosuuksia ja että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan.

Lausunto pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistun lausuntopyyntöön viimeistään 29.8.2025.

Lieksan kaupungin lausunto:

Lieksan kaupunki haluaa nostaa esiin merkittäviä epäkohtia ehdotettuun valtionosuuksien leikkaukseen liittyen. Valtionosuuksien leikkauksessa kokonaisuudessaan samalla prosentilla ei huomioida kuntien erilaisia palvelutarpeita, resursseja sekä kustannustasoja eikä alueellisia erityispiirteitä. Erityisesti pienet kunnat ovat vaarassa joutua taloudellisiin haasteisiin.

Valtionosuudet eivät ole kunnille vapaata rahaa, vaan ne kohdistuvat lakisääteisten peruspalveluiden rahoittamiseen. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää palvelut asukkailleen. Pienissä ja rakenteeltaan

pirstoutuneissa kunnissa ei ole mahdollista saavuttaa suurten kaupunkien kaltaisia mittakaavaetuja. Lisäksi pitkät etäisyydet ja hajautunut asutus nostavat palveluiden tuottamisen kustannuksia merkittävästi.

Vastaavasti kunnille asetetut vaatimukset palveluiden tuottamisesta ja raportoinnista valtiolle kasvavat jatkuvasti, mikä lisää osaltaan kustannus- ja henkilöstöpainetta.

Tuleva sidosryhmä- ja in-house-yhtiöihin liittyvä säätely hankintalainsäädännössä toteutuessaan lisää erityisesti pienten kuntien hallinnollista ja taloudellista kuormitusta. Kunnat joutuvat järjestämään sidosyksiköiltä aiemmin hankkimansa palvelut itse tai ostamaan ne markkinoilta, mikä luo painetta lisätä hankintaosaamista tai henkilöstöä tukipalveluihin. Tämä kehitys kasvattaa peruspalveluiden kokonaiskustannuksia ja vaikeuttaa entisestään kuntien taloudellista sopeutumista erityisesti pienissä kunnissa.

Vuoden 2025 alussa kunnille siirtyneet työllisyydenhoidon tehtävät on rahoitettu puutteellisesti. Pohjois-Karjalassa tämä rahoitusvaje oli yli 4 miljoonaa euroa jo työllisyysalueen aloittaessa toimintansa. Lisäksi kuntien rahoitusvastuu työttömyyden kustannuksista on kasvanut. Pohjois-Karjalan kuntien työttömyysluvut ovat koko maan heikoimpia. Nykyinen suhdanne- ja työllisyystilanne aiheuttaa kunnille merkittävät lisäkustannukset.

Valtionosuuksien leikkaukset johtavat väistämättä verojen kiristymiseen tai palveluiden heikentämiseen. Leikkaukset myös kohdentuvat suoraan valtionosuuksien perusteena oleviin kokonaisuuksiin (mm. koulu- ja varhaiskasvatuspalvelut). Tämä kehitys on omiaan lisäämään kuntien välistä eriarvoisuutta ja on ristiriidassa alueellisten tasa-arvon tavoitteiden kanssa.

Lieksan kaupunki esittää, että ehdotettua väliaikaista valtionosuusleikkausta ei toteuteta. Toissijaisesti, jos leikkaus toteutetaan, se tulee kohdistaa siten, ettei se aseta kuntia eriarvoiseen asemaan kuntakoon perusteella ja että vähennyksen laskentaperusteissa otetaan huomioon kuntien taloudellinen kantokyky ja valtionosuuksien vaikutus talouden tasapainoon.

Esittelijä	Kaupunginjohtaja
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus päättää antaa esittelytekstin mukaisen lausunnon kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta.
Päätös	Kaupunginhallitus päätti antaa esittelytekstin mukaisen lausunnon kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta.
Lisätietoja	Talouspäällikkö Pasi Lamminluoto, p. 040 1044 020, sähköposti pasi.lamminluoto(at)lieksa.fi